

MISCEL·LÀNIA

La Unitat d'Estudis Biogràfics

David Cao Costoya

HISTORIADOR

Ja s'ha retret diverses vegades el fet que durant els últims trenta anys s'ha produït una veritable eclosió de la biografia i l'autobiografia al nostre país, tant pel que fa a la producció d'aquesta literatura com al seu consum. Com en altres ocasions, la societat ha marcat l'orientació i el ritme de la producció i el consum culturals. Entretant, el món acadèmic més institucionalitzat ha respost lentament a aquest fenomen. L'explicació d'aquest canvi sociocultural és complexa i no pot ser lineal. El fet d'estar immersos en processos globals de canvi d'una transcendència i implicacions profundes, així com les mutacions experimentades precipitadament en l'espai dels imaginaris individuals i col·lectius, pot haver suscitat un impuls de les pràctiques culturals relacionades amb les escriptures personals, amb la finalitat, més o menys manifesta, de cercar la definició identitària i la ubicació de l'individu en uns processos que sovint han estat marcats pel seu caràcter desconcertant i inapel·lable.

És obvi, doncs, que durant tot aquest temps el panorama sociocultural ha canviat de manera significativa i que avui el món de l'autobiografia és objecte d'un reconeixement, d'un interès i d'una projecció molt més grans a l'Estat espanyol. Durant els últims anys hem vist com, a través d'empreses individuals i col·lectives d'índole diversa, s'han anat creant espais i circuits de reflexió, teorització i difusió centrats en el món de les escriptures

personals. La Unitat d'Estudis Biogràfics (UEB), adscrita al Departament de Filologia Hispànica de la Universitat de Barcelona i dirigida per la Dra. Anna Caballé, és un bon exemple d'aquest procés que indiquem. Nascuda l'any 1994, la UEB es va crear amb la voluntat d'esdevenir un centre de recerca centrat en l'anàlisi i la preservació del material autobiogràfic d'àmbit hispànic. Des de la seva creació, la Unitat s'ha dotat d'una biblioteca especialitzada pròpia que consta de prop de dos mil volums i ha creat l'Arxiu de la Memòria,¹ que recull, arxiva i cataloga els egodocuments que li arriben a través de donacions particulars. Ha treballat, en definitiva, en la creació i la dinamització d'un espai propi, i s'ha dotat de vincles de comunicació i intercanvi amb d'altres espais similars, que han contribuït a l'elaboració d'aquest teixit que busca la recuperació, l'estudi i la difusió del patrimoni memorialístic. La UEB apareix avui integrada en aquest context com un dels centres de referència pel que fa al món dels egodocuments (escriptures personals).

Poc després de crear-se la UEB es dotava d'un òrgan d'expressió propi, el *Boletín de la Unidad de Estudios Biográficos*, el primer número del qual fou presentat en societat el 30 de maig de 1996 al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB) amb una taula rodona integrada per Carlos Castilla del Pino, Antonio Martínez Sarrión i Arcadi Espada debatent el tema «Literatura y memoria: una frontera de papel». Des d'aleshores el *Boletín* aparegué anualment entre els anys 1996 i 2001, amb un total de cinc números i l'única interrupció de l'any 2000, en què el *Boletín* no fou publicat. L'any 2003 apareixia promoguda per la mateixa UEB una nova publicació, *Memoria. Revista de Estudios Biográficos*, que malgrat el canvi de nom és una clara continuadora del seu *Boletín* predecessor, amb el qual comparteix objectius idèntics, i col·laboradors i estructura molt similars. Fins ara s'han editat dos números d'aquesta publicació, el primer corresponent a l'any 2003 i el segon, al 2005. Ambdues publicacions animades per la UEB s'han mostrat prou versàtils a l'hora d'oferir un espai on es congreguen articles de naturalesa diversa, d'alt nivell teoritzadors uns, de proposició metodològica uns altres;

¹ Podeu trobar publicat l'inventari d'aquest arxiu a: *Memoria. Revista de Estudios Biográficos*, n. 2, 2005, pp. 71-86.

seccions de debat i entrevista; la reproducció d'egodocuments dipositats a la mateixa Unitat; ressenyes de les novetats editorials; l'anunciació de cursos, congressos, tesis i esdeveniments diversos, etc.

D'entre les nombroses col·laboracions al *Boletín* i a la *Memoria* podem destacar les del professor de la Universit  Paris X-Nanterre Philippe Lejeune, veritable pioner i especialista en aquest camp de les escriptures personals a França, fundador de l'Association Pour L'Autobiographie et le patrimoine autobiographique d'Amb rieu-en-Bugey l'any 1992. L'Association publica una revista de t toll *La Faute   Rousseau*, organitza anualment una taula rodona a Paris, celebra durant el mes de juny unes jornades de l'autobiografia a Amb rieu, i anima el *Guardamem ria*, un catàleg dels fons de textos autobiogràfics que aquesta associació recull i preserva amb la intenció de crear un espai de lectura. Sense pretendre esmentar tot l'estoll de col·laboradors, podem destacar els treballs del catedràtic de la Universitat de M laga Manuel Alberca, que donen a conèixer l'avui ja imprescindible teoria del «pacte ambigu», aix  com les seves enquestes i an lisis sobre la pràctica cultural del diari personal entre els joves espanyols, seguint l'exemple de Lejeune a França. A l'historiador li resultaran especialment interessants els treballs de Jordi Lamarca pel que fa a l'aprofitament de l'autobiografia com a document hist ric² i els de Francesc Espinet,³ que ha utilitzat de forma central els egodocuments com a material per analitzar i descriure les formes de recepció de la societat de comunicació de masses i la força socialitzadora dels mitjans a la Catalunya del període 1888-1939, a més de promoure un corpus d'històries de vida que vol ser d'utilitat per al coneixement de la nostra història i fer un doble inventari de vides de periodistes catalans.

No ens pertoca a nosaltres entrar en el debat de l'apologia de la pràctica autobiogr fica en tant que definidora d'uns espais identitaris propis i originals enfront de les tendències abassegadores del sistema, com tampoc ens correspon desaprovar-la argumentant que aguditza les tendències narcisistes d'una societat perillosament individualista. Més aviat el que caldria fer des de la història és identificar l'existència d'aquesta pràctica

² *Boletín de la Unidad de Estudios Biográficos*, n. 4, 1999, pp. 99-105.

³ *Boletín de la Unidad de Estudios Biográficos*, n. 1, 1996, pp. 35-47. *Boletín...*, n. 2, 1997, pp. 27-38. *Boletín...*, n. 3, 1998, pp. 9-26.

cultural en la nostra societat, ser capaç de definir-ne els trets característics i determinar-ne les funcions dins el context global de cada període amb una perspectiva dinàmica. Els egodocuments ens brinden una doble possibilitat que fóra bo reconciliar i aprofitar adequadament. No ens ha d'interessar només el contingut d'aquests documents per les referències o informacions concretes que puguin aparèixer al text, sinó que la mateixa pràctica o acte de l'escriptura personal té implicacions profundes en tot allò que fa referència a l'elaboració, la circulació i la recepció de productes culturals. Aquests documents són un material interessant per endinsar-se en un domini com és el de la creació de les identitats; un espai on analitzar els mecanismes de construcció dels imaginaris i dels discursos. En definitiva, l'escriptura de caràcter autobiogràfic és un exercici de memòria, d'evocació, però també ho és de creació activa d'una identitat narrativa que implica la reformulació i l'actualització constant del record, incorporant de forma més o menys conscient referències culturals d'interès històric.

La història comparada ha d'ajudar a comprendre el significat, la funcionalitat i les implicacions d'aquest tipus de pràctiques en els diversos espais socioculturals i mostrar-ne les correspondències i dissimilituds existents. Alhora, ha de visualitzar quins condicionants socials, polítics i culturals afavoreixen i promouen l'existència i la intensificació d'aquesta pràctica i com la concreten de forma singular. L'investigador farà bé de no limitar la seva atenció únicament als egodocuments elaborats per les grans personalitats o elits de qualsevulla índole si vol aprofitar les possibilitats que aquests materials poden oferir. De la mateixa manera, fins i tot poden ser de més interès aquells egodocuments engendrats sense la pretensió d'entrar en els canals de l'edició, en tant que s'han pogut sostreure a determinades influències de codificació i fixació.

És clar que la tasca de preservació de tot aquest material és meritòria de reconeixement. Es tracta d'una documentació susceptible de ser utilitzada pels presents i futurs historiadors a l'hora de conèixer determinades trajectòries individuals i reconstruir-les en un discurs històric de caràcter biogràfic. Tanmateix, caldrà ser circumspecte en la seva utilització i conscient de les limitacions imposades per la mateixa naturalesa dels documents. En la mateixa pràctica de l'escriptura personal s'hi congreguen elements, diguem-ne inconscients, que condicionen i impregnen el discurs. Ara bé, no és menys

cert que hom participa activament i conscient en aquest procés i que, per tant, elabora i projecta un discurs que no és neutre i que pot voler induir l'hipotètic lector a fer-l'en partícip. La cautela ha de prevenir l'historiador a participar acríticament d'aquesta lògica fins i tot quan el discurs se'ns presenta en la forma d'un testimoniatge.

Sembla, doncs, que caldrà considerar detingudament la naturalesa i les possibilitats d'aprofitament d'aquests materials, així com la forma en què l'auge de la biografia i l'autobiografia pot estar contribuint a un canvi de conjuntura historiogràfica.